ИҚТИСОДИЁТ ВА ТАЪЛИМ

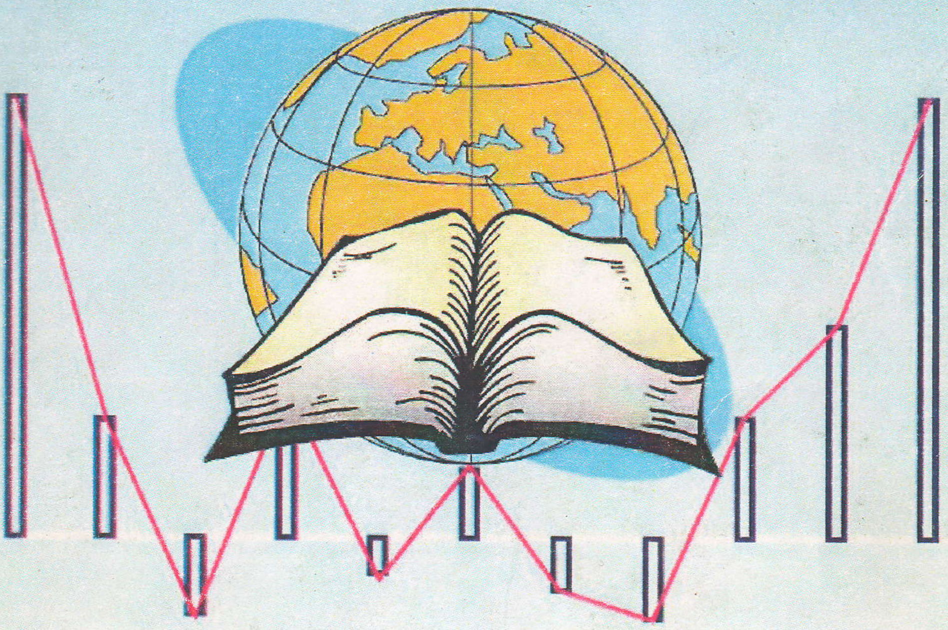

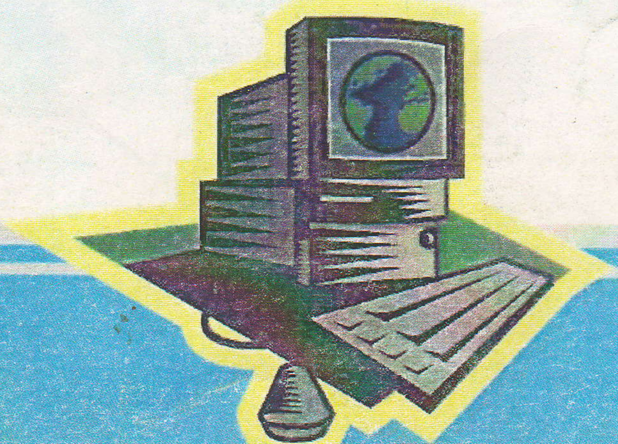

6

2009

МУНДАРИЖА

I. ИЖТИМОИЙ-ИҚТИСОДИЙ РИВОЖЛАНИШ ВА МЕҲНАТ БОЗОРИ

Жаматкулов А.	Минтақаларни барқарор ривожлантириш стратегияси	6
Насимов Д.	Мутахассислар меҳнат бозорининг шаклланиш хусусиятлари	8
Бобобекова Г.	Нархнинг шаклланишига таъсир этувчи асосий омилларни баҳолаш	10
Исхакова С.	Трудовые доходы: роль и значение в современных условиях	13
Муродова Н.	Иқтисодий ривожланишда инсоннинг тадбиркорлик қобилияти	15
Бобоназарова Ш. Ортиков Ё.	Ёшларнинг иш билан бандлигини ошириш йўналишлари	17
Гайибназаров Б. Тургунов Т.	Бозор шароитида ижтимоий соҳанинг ривожланиши	19
Эркаева Г.	Минтақа иқтисодиётини барқарор ривожлантириш шарт-шароитлари ва омиллари	21

II. ТАДБИРКОРЛИК ВА КИЧИК БИЗНЕС

Убайдуллаев Д.	Тадбиркорлик шароитида рисклар даражасини камайтириш йўллари	23
Элмурадова Н.	Социально-трудовые отношения малого предпринимательства	25
Барахтиева Г.	Формирование высокотехнологичных отраслевых кластеров	28
Касимов Р. Темиров А.	Кичик бизнес субъектлари фаолиятига янгича ёндашувлар	31
Рашимов А.	Қишлоқ инфратузилмасининг шаклланиши ва ривожланиши	33
Аскаров З., Юсупова Д., Турсунова М.	Тикувчилик корхоналарида ишлаб чиқариш ресурсларидан фойдаланиш самарадорлигини ошириш йўллари	35
Каримов И.	Оценка устойчивости промышленного предприятия	37
Улашев И., Бакоев Х.	Навоий вилоятидаги кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик ривожланишининг худудий қиёсий ва эконометрик таҳлиллаш	39
Солатов Н, Мухитдинова Н.	Касаначилик – глобал-молиявий таназзул асоратига қарши иммунитет	41
Таджибаев З.	Фарғона вилоятида сув ресурсларидан самарали фойдаланиш	43
Абдиев Б.	Кичик бизнеснинг рақобатдошлигини ошириш – иқтисодиётни ривожлантиришнинг асосий омили	46
Сайфуллаев С.	Ўзбекистонда кичик бизнеснинг ривожланиши	49
Ўроқов Ж.	Хизмат кўрсатиш корхоналари фаолияти самарадорлигини ошириш	51
Уразбаков А.	Иқтисодий ислоҳотлар жараёнида озиқ-овқат маҳсулотлари бозори ва унинг ривожланиш хусусиятлари	54

III. МАРКЕТИНГ ВА МЕНЕЖМЕНТ

Ходжабаев А.	Корхонада маркетинг тизимини ривожлантириш – самарали фаолият гарови	57
Ашурова Д.	Маркетинг тадкиқотлари – корхона фаолияти самарадорлигини ошириш воситаси сифатида	59
Суюнов Д.	Корпоратив бошқарув тузилмалари бизнес киймaтини ошириш	61
Бахромова Д.	Особенности управления ресурсным потенциалом предприятия	63
Вахабов А.	Экспертно-математический подход к управлению инновационным развитием промышленного предприятия	65
Джалолова И., Юнусходжаев А.	Маркетинговые исследование рынка фармацевтической продукции республики Узбекистан	67
Сангиров Ў.	Туризм соҳаси ривожланишини бошқариш имкониятлари	70
Каримжанова Р.	Бозор иқтисодиёти шароитида озик - овқат товарлари бозорида талаб ва таклиф нисбатларидаги ўзгаришлар	72
Азларова М.	Истеъмол товарлари бозорини ривожида маркетинг бошқаруви концепциясидан фойдаланиш имкониятлари	74

низационная политика и. т. д.

В-пятых, правовые: правительственные законодательства; нормативные акты ных органов власти; нормативные акты предприятия; законодательство стран - ниц совместной внешнеэкономической деятельности.

Таким образом, в основе формирования высокотехнологичных отраслевых ров должны быть: учтены особенности формирования воспроизводственных циклов ния и внедрения инноваций в историческом ракурсе; определены стратегические цели едения инноваций на промышленном предприятии, структура взаимодействия низаций, сотрудничество с которыми предприятию необходимо для поддержания ационной деятельности на всех этапах инновационного цикла.

Доц. Р. Каюмов, кат. ўқит. А. Темиров

Кичик бизнес субъектлари фаолиятига янгича ёндашувлар

Иқтисодиётни модернизациялаш ва ривожлантириш шароитида мамлакатимиз ўз қўйган, ижтимоий йўналтирилган кўп укладли бозор иктисодиётини барпо этиш рақобат муҳитини шакллантириш вазифасини амалга оширмоқда. Барча соҳаларда ик юритишнинг кўплаб турлари – акционерлик жамиятлари, хориж инвестицияси рокидаги корхоналар, хусусий фирмалар фаолият юритмоқда.

Жаҳон тажрибаси шуни кўрсатмоқдаки, кичик бизнес субъектлари бошқа турдаги аларга нисбатан бозорга қисқа муддат ичида мослаша олади, меҳнатни ташкил этиш, техника ва технологияни ишлаб чиқаришга жорий этиш, янги ишлаб чиқариш ларини барпо этиб, улардан самарали фойдаланиш имкониятларини тезда рўёбга ради. Қисқаси, Президентимиз И. А. Каримов таъкидлаганидек, «Кичик бизнеснинг ва ҳаракатчанлиги, бозор коньюнктураси ўзгаришлари ва истеъмолчилар ларига нисбатан тез мослаша олиши уни жаҳон иқтисодий инқирози даврида янги ўринларини яратиш ва аҳоли даромадларини ошириш борасида энг қулай ва мақбул га айлантиради»[1].

Мустақиллик йиллари давомида кичик бизнесни ривожлантириш, унинг ялпи ички лот таркибидаги улушини ўстириш борасида изчил давлат сиёсати олиб борилиб, соҳа субъектларига эътибор тобора кучайтирилаётгани, улар учун яратилган қулайлик злар доираси кенгайтирилаётгани ўз самарасини бермоқда. “Ҳозирги кунда кичик субъектлари ялпи ички маҳсулотнинг қарийб 50 фоизини ишлаб чиқармокда. буки, 2000 йилда бу кўрсаткич 30 фоизни ташкил этган эди. Бундай натижа биринчи а кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик давлат томонидан доимий қўллаб- анаётгани самарасидир”[2].

Таъкидлаш жоизки, кичик бизнес субъектлари иқтисодий фаолиятини фақиятли амалга ошириши ва иқтисодиётда ўз ўрнига эга бўлиши учун давлат онидан қўллаб-қувватланиши керак. Бундай қўллаб-қувватлаш кичик бизнес ктлари фаолияти ҳар томонлама қамраб олинишига, улар узоқ муддатга ва иқтисодиёт лари бўйича самарали натижа олишига йўналтирилиши зарур.

Кичик бизнеснинг ривожлантирилиши ўрта мулкдорлар синфи пайдо бўлишига келади ҳамда барқарор солиқ солинадиган база кенгайишига ёрдам беради, айниқса, жойларида янги иш жойларини очиш ҳамда ёшлар орасида иш билан бандлик осини ҳал этиш билан боғлиқ муҳим ижтимоий вазифа ҳам бажарилишига замин .

Шу боис саноати ривожланган давлатларда шундай саноат тузилмаси вужудга ган, у йирик корхоналарнинг кўплаб кичик корхоналар билан ҳамкорликда ишлашига ади. Бундай ҳамкорлик саноат тузилмалари харжатларини камайтириш ва меҳнат

---

[1] аримов И.А. Жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози, Ўзбекистон шароитида уни бартараф этишнинг ари ва чоралари. – Т.: Ўзбекистон, 2009. – 45-б.

[2] аримов И.А. Асосий вазифамиз – ватанимиз тараққиёти ва халқимиз фаровонлигини янада ширишдир. // Халқ сўзи, 2010 йил 30 январь.

унумдорлигини ошириш имконини беради. Кичик бизнес субъектлари бу каби устунли билан бирга айрим камчиликларга ҳам эга. Уларни қуйидагича ифодалаш мумкин:

- биринчидан, кичик бизнес субъектлари фаолиятида капитал жамғарил имконияти паст. Одатда, кичик бизнес субъектларида ишлаб чиқаришни кенгайтириш у уларнинг эгалари катта бўлмаган миқдорда капитал кирита оладилар, холос. фаолиятидаги қийинчилик асосан четдан капитал жалб қилишда ёки олишда сезилади қийинчилик аввало, кичик бизнес субъектларининг қарз имкониятларини чеклаб қўяди мустақилликка интилишидан келиб чиқади. Бундан ташқари, кичик бизнес субъектлар юқори фоиз тўловини тўлаш учун етарли даражадаги маблағ мавжуд эмаслиги (айни энди фаолиятини бошлаганида) уларнинг иқтисодий имконияти қисқаришига олиб кела

- иккинчидан, кичик бизнес субъектларининг бошқарув имкониятлари йи бизнес субъектларникига қараганда чекланган ёки паст. Бу уларнинг рақобатбардошлиг пасайтиради ва иқтисодий ҳолатига салбий таъсир ўтказади;

- учинчидан, уларнинг фаолиятини кредитлашдаги имкониятлар чеклан Хусусан, кредит институтлари, жумладан, тижорат банклари кичик бизнес субъектл фаолиятини кредитлашни ҳар доим ҳам амалга ошираверма йдилар. Уларнинг фаолиятид ҳар қандай битим миқдори кичик, шунингдек, иқтисодий барқарорлиги доимий э Кредит бўйича бир қатор хизматлар тўловини амалга ошира олмаслиги эса бу субъектла кредитлашга салбий таъсир кўрсатади;

- тўртинчидан, агар кичик бизнес субъекти акциядорлик жамияти шаклида таш этилган бўлса, у қимматли қоғозлар бозорида ишни ташкил этиш билан боғлиқ маслаҳат бўйича муаммолар гирдобига тушади.

Шунингдек, кичик бизнес субъекти эгасининг малакасини ошириш, бухгалте ҳисобини юритишдаги, асосий фондлардан етарли даражада самарали фойдаланмасл маҳсулот экспортидаги муаммолар, юқори малакали мутахассисларни ишга ж қилишдаги, катта миқдордаги буюртмалар ва уларни бажариш борасидаги узилиш уларнинг фаолиятига салбий таъсир этади.

Кичик бизнес субъектларини мамлакатимиз миқёсида ривожлантириш бўй қуйидаги таклифларни бериш мумкин:

биринчидан, кичик бизнес субъектлари фаолияти янада ривожлантирилиб, у йирик бизнесга ўтишнинг бошланғич (старт) нуқтаси бўлиши керак. Бироқ, кичик биз субъектларининг ҳаммаси ҳам йирик бизнесга айланмаслиги мумкин. Шундай бўлса- йирик бизнес субъектига айланган кичик бизнес субъектлари учун қонун ҳужжатлари имтиёзлар ва қулайликлар яратилиши керак;

иккинчидан, кичик бизнес субъектлари фаолияти бўйича маълумотлар ва ун статистикаси юритилиши зарур. Уларнинг молиявий-иқтисодий кўрсаткичлари ҳақида маълумотлар оммавий ахборот воситалари орқали бериб борилиши лозим. Чунки, бунд маълумотлар кичик бизнес субъектларининг республикамиздаги тармоқлар ва минтақал бўйича қандай ҳолатда ва қанақа фаолият олиб бораётганлигини ифодалайди. Шундай эк муҳим йўналишни қўллаб-қувватлаш учун янги манбаларни излаб топиш, мавж имкониятларни янада кенгайтириш лозим;

учинчидан, мамлакат миқёсида баҳолар даражасидан инфляция даражасидан орт кетиши ҳолатига барҳам берилиши зарур. Бунинг натижасида кичик бизнес субъектла барқарор ривожланишига имконият яратилади. Мазкур масалага эътибор қаратилма кичик бизнеснинг иқтисодий фаолиятида бу жараёнга салбий таъсир этув номутаносибликлар юзага келади;

тўртинчидан, кичик бизнес фаолиятини бошқариш йўлларини, яъни менежменти тубдан ўзгартириш лозим. Кичик бизнес субъектлари фаолиятини ривожлантириш қаратилган чора-тадбирлар ҳамда яратилган шароитларга қарамасдан, улар фаолиятида б қатор муаммолар юзага келмоқда. Муаммоларнинг асосий сабабларидан би менежментни, хусусан, молиявий менежментни ташкил этишдаги камчиликлард Маълумки кичик бизнес менежерлари асосан уларнинг мулкдорлари ҳисобланади. Улар менежмент бўйича билим ва кўникмалар етишмаслиги ҳам албатта, бошқарувга таъс қилади;

бешинчидан, менежмент фаолиятини ўзгартириш масаласи эса, ўз навбати

[illegible] менежментга боғлиқ бўлиб, бу борада илмий асосланган тавсиялар, уларнинг [illegible]лантириш имкониятларини аниқлаш ҳамда такомиллаштириш йўллари ишлаб [illegible]ини тақозо этади.

Булардан ташқари, кичик бизнес субъектлари сифатли ҳамда замонавий техника ва [illegible]логия базасига эга бўлиши керак. Бунинг учун уларга хизмат кўрсатувчи махсус [illegible]ар, лизинг компаниялари фаолияти кенг йўлга қўйилиши зарур.

Асп. А. Рахимов

Қишлоқ инфратузилмасининг шаклланиши ва ривожланиши

Мамлакатимизда амалга оширилаётган ислоҳотларни янада чуқурлаштириш ва [illegible]нинг бандлик масаласини ҳал қилиш давомидаги муҳим тадбирлардан бири хизмат [illegible] ривожлантиришдир. Бу жараён миллий иқтисодиёт самарадорлигини, аҳоли [illegible] даражасини оширишга, талабларини қондиришга қаратилиши, бунда [illegible]тузилмани ривожлантириш муҳим йўналишлардан бири бўлиши лозим.

Аҳолини, айниқса, қишлоқ аҳолисини иш билан таъминлашда ҳам [illegible]тузилманинг аҳамияти катталигига тегишли маълумотларни таҳлил қилиш [illegible]сида яна бир карра амин бўлдик. Бу масала истиқболда янада катта аҳамият касб [illegible]

Айниқса, аграр соҳада сервис хизматини ривожлантириш, такомиллаштириш [illegible] ҳукуматимиз томонидан чиқарилган ҳуқуқий-меъёрий хужжатларнинг алоҳида [illegible] бор. Қишлоқ хўжалиги соҳасида кенг кўламда олиб борилаётган ислоҳотларнинг [illegible] самараси кўп жиҳатдан қишлоқ жойларда ишлаб чиқариш ва ижтимоий [illegible]тузилмани янада ривожлантириш, кўп жиҳатдан агробизнес тизимини техника, [illegible], хизмат таъминотида қўллаб-қувватлаш билан бевосита боғлиқ.

Бу жараён бевосита қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариш соҳаси учун янада [illegible]тли. Чунончи, мамлакат иқтисодиёти асосини қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариши [illegible] қилгани ҳолда, бу тармоқда кичик ва хусусий тадбиркорлик етарли даражада [illegible]маётганлиги мазкур масаланинг долзарблигидан далолат беради.

Ҳозирги шароитда агросаноат мажмуида шу тоифага кирувчи инфратузилмаларни [illegible]тириш, улар фаолиятининг самарадорлигини ошириш қишлоқ хўжалигида [illegible]корликни ривожлантиришнинг долзарб масалаларидан бири ҳисобланади. Чунки, [illegible] инфратузилмаси бозорда товарлар (маҳсулотлар, хизматлар), пул, меҳнат ресурслари, [illegible]отлар ҳаракатини таъминлашга хизмат қилади. Буни Ўзбекистон Республикаси [illegible]енти ўз асарларида ҳам таъкидлаб ўтган: "Бозор муносабатларини шакллантиришни [illegible] муҳитсиз–товар, пул бозорларида ва меҳнат ресурслари бозорида хўжалик [illegible] субъектлар ўртасида ўзаро алоқани таъминлаши керак бўлган бозор [illegible]структурасисиз тасаввур этиб бўлмайди"[1].

Маълумки, ҳозирги бозор шароитида инфратузилма асосий тизимлардан бири [illegible]анади. Чунки, иқтисодиётнинг ҳамма тузилмавий бўғинлари фаолияти [illegible]орлиги инфратузилмаларнинг ривожланиш даражасига чамбарчас боғлиқ. Лекин [illegible]тузилмаларга давлат томонидан катта эътибор берилса ҳам улар унинг ривожланиши [illegible] қанча сабабларга кўра суст бормоқда. Бундай сабаблар сирасига бозор иқтисодиётига [illegible] жараёнида эски инфратузилмаларнинг бузилиши ва уларнинг янги бозор механизми [illegible]тига мослашиши сустлиги, моддий база қолоқлиги, керакли маблағ ва тадбиркорлик [illegible]ибаси етишмаслиги, хизматларга бўлган талабнинг тўлов қобилияти даражаси [illegible]лиги, ва албатта, инфратузилма тўғрисида билим етарли эмаслиги киради.

Бозор муносабатларига ўтилиши билан инфратузилма соҳалари иқтисодиётни [illegible]риш воситасига айланган. Бу соҳаларнинг маҳсулотлари (хизматлари) бозорни [illegible]сизликка олиб келади, чунки уларнинг нархи бозор нархларидан анча паст юради, [illegible] бозор муносабатларига риоя қилинмайди, лекин уларда банд бўлган шахслар иш [illegible] олади. Бу эса аҳолининг тўлов қобилияти талаби ошишни таъминлайди.

Шундай қилиб, мамлакат ривожи ҳозирги босқичининг ўзига хос хусусияти [illegible]ларда инфратузилма ролини ошириш ва уни такомиллаштиришдан иборат.

---

[1] [illegible]римов. Ўзбекистон буюк келажак сари. – Т.: Ўзбекистон, 1998. –260-261-б.